

40 YIL SONRA 15-16 HAZİRAN

Aydınlık Dergisi, 13 Haziran 2010

Yıldırım Koç

40 yıl önce Türkiye işçi sınıfının İstanbul-Kocaeli bölgesinde gerçekleştirdiği eylem tüm Türkiye'yi sarsmıştı. 100 bin dolayında işçinin bu eylemini anımsamakta yarar var.

Bu dönem kapitalizmin Altın Çağı'ydı. Sürekli bir ekonomik büyüme yaşanıyordu. İşsizlik asgari düzeydeydi. Soğuk Savaş, işçi sınıfının taleplerinin karşılanmasını kolaylaştırıyordu. Türkiye'den önce Almanya'ya, daha sonra bazı diğer Avrupa ülkelerine yaşanan işgücü ihracı, işsizliği daha da azaltmış, mülksüzleşme sürecini yavaşlatmıştı. Ayrıca, emperyalist güçlerin kırsal kesime yönelik politikaları, küçük meta üreticilerinin desteklenmesine ve korunmasına yönelikti. Gelişen sanayinin gereksinim duyduğu işgücünün karşılanmasında tam mülksüzleşmemiş birinci kuşak işçiler önemli bir bölüm oluşturunuyordu.

Diğer taraftan bu yıllarda dünya kayınıyordu. ABD emperyalizmi, 1965 yılında Vietnam batağına girmişti. Kapitalist dünyanın şefi, Vietnam'da bocalıyordu. Özellikle 1968 yılında Vietnam Demokratik Halk Cumhuriyeti ordusunun ve güney Vietnam'daki gerilla güçlerinin Tet saldırısı, Amerikan ordusunun büyük kayıplarına neden olmuştu. Çin Halk Cumhuriyeti'nde Kültür Devrimi yaşanıyordu. Küba Devrimi'nin Latin Amerika'daki etkisi, anti-emperyalist halk hareketleri, şehir ve kır gerillası biçiminde sürüyordu. Che, ölmesine karşın efsaneleşiyordu. Filistin mücadelesi yeni bir aşamaya çıkmıştı. 1967 savaşında Arapların İsrail karşısında yeniden yenilmeleri üzerine, Filistinliler El Fetih'in öncülüğünde gerilla savaşını başlatmıştı. Filistin mücadelesinde Marksistlerin rolü ve gücü artıyordu. Sovyetler Birliği ve Çin Halk Cumhuriyeti arasında sorunlar yaşanmakla birlikte, dünyada sosyalizm güçleri her gün yeni mevziler kazanıyordu. ABD ve Avrupa ülkelerinde sınıf mücadelesi geliyordu. 1968 öğrenci olayları önemli (ancak kısa süreli) bir hareketlilik yaratmıştı.

Türkiye'de ise kamu sektöründe 1964 toplu iş sözleşmeleri sayesinde işçi ücretlerinde önemli artışlar sağlanmıştı. Özel sektör işçileri de ücretlerini artırma çabasındaydı. Özel sektör işyerlerinde sendikal mücadele geliyordu. Ayrıca bu dönemde 27 Mayıs demokratik devrimi sayesinde işçi sınıfı hareketi ile sosyalist/komünist hareket arasındaki ilişkiler geliyordu. DİSK'in tartışmalı kuruluş süreci bir ihtiyacın sonucu ve işçi sınıfı hareketinin program ve eylem açısından radikalleşmesine katkıda bulundu. TİP'in 1965 genel seçimlerindeki başarısı, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde hararetli tartışmalara, birçok konunun Türkiye gündemine taşınmasına, sosyalist hareketin kitlelerle bağ kurmasına önemli katkılarda bulunuyordu. Özellikle Türkiye Öğretmenler Sendikası'nın çalışmaları çok önemliydi. O tarihlerde Türkiye'de çalışan öğretmenlerin yaklaşık yarısını örgütleyen TÖS, anti-emperyalist, ulusalcı ve emekten yana bir politika izliyor, öğretmenleri politize ediyor, öğretmenler aracılığıyla öğrencileri ve velileri etkiliyordu. TÖS ve İLK-SEN'in 16-19 Aralık 1969 günleri gerçekleştirdiği Büyük Öğretmen Boykotu'na, 140 bin dolayındaki öğretmenin 109 bini katılmıştı. Türkiye işçi sınıfı tarihinin ilk genel grevi olan bu eylem, işçi sınıfının diğer kesimlerini de etkiledi. Öğrencilerin üniversite işgalleri de, özel sektörde keskinleşen çelişkilerin fabrika işgalleri biçiminde ortaya çıkmasında etkili oldu. Ayrıca Türkiye'de sosyalist/komünist hareketin 1968-1970 döneminde yaşadığı gelişme, radikalleşme ve iç çelişkiler, öğrenci gençliğin bir bölümünün siyasal hareketlerde önemli görevler üstlenmesini de getirdi. Bu kesimler işçi sınıfı ve yoksul köylülük ile daha yakın bağlar kurma çabasına girdiler.

Bütün bu gelişmeler devleti, Adalet Partisi'ni, CHP'yi ve Türk-İş'i ürküttü. Bu ittifak, o tarihlerde yürürlükte bulunan 274 sayılı Sendikalar Yasası'nda bazı değişiklikler yaparak, işçi sınıfında yaşanan radikalleşmeyi denetim altına almaya çalıştı. Esasında öngörülen ve yapılan değişiklikler böyle bir sonucu yaratabilecek nitelikte değildi. O tarihlerdeki mevzuata göre, sendika üyeliği merkezi bir birim tarafından izlenmiyordu; birden fazla sendikaya aynı anda üyelik mümkündü; sendika üyeliğinde noter koşulu yoktu; sendikaların üye sayılarının belirlenmesinde sendikaların her yıl sonunda Çalışma Bakanlığı'na gönderdikleri bilgi temel alınıyordu.

Ancak konu "sendikal hakların kısıtlanma" çabasıydı. DİSK Yürütme Kurulu'nun bir kararı olmaksızın işçiler 15 Haziran günü eyleme geçtiler. Eylemin ilk amacı, barışçıl gösteriydi. Ancak güvenlik güçlerinin sert tavrı ve Dev-Genç'in eylemi radikalleştirme çabaları, 15-16 Haziran olaylarını yarattı.

15-16 Haziran eylemi, işçilerin, oy verdikleri ve destekledikleri siyasal partilerin kararlarına karşı; işkolu ve sendika ayrımlarını kaldırarak; düzenin sınırlarını zorlayan ilk kitlesel eylem olması açısından son derece önemlidir. Ancak bu eylem sonrasında 4300 dolayında öncü işçinin işten atılması ve kara listeye alınarak açlığa mahkum edilmesi de önemli bir bedeldi. Eylem sırasında ve sonrasında özellikle Türk-İş'in ve bir ölçüde de DİSK merkez yöneticilerinin tavrı ise doğru değildi.

15-16 Haziran eylemini yaratanları saygıyla anıyoruz.